

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ВАРІАТИВНИХ ТЕХНІК ДЛЯ СТВОРЕННЯ ХУДОЖНІХ ВИРОБІВ ЗІ ШКІРИ

Володимир СИДОРЕНКО

старший викладач,

Львівська національна академія мистецтв,
кафедра дизайну костюму,
вул. Кувійовича, 38, 79011, м. Львів, Україна,

Досліджуються особливості застосування різноманітних технік у процесі створення художніх виробів зі шкіри. Основну увагу зосереджено на технічних аспектах та практичних деталях виконання роботи на різних етапах, враховуючи різні творчі концепції. Окремо розглянуто питання педагогічних та методичних напрацювань автора, що ґрунтуються на його багаторічному досвіді роботи зі студентами (2002—2025 навчальних років), а також на результатах власної творчої діяльності.

Ключові слова: художні вироби зі шкіри, техніка, методика, концепція, творча практика.

Художні вироби зі шкіри мають давню історію, що сягає ще первісних часів, коли люди використовували шкуру тварин як одяг, створюючи перші плащі-накидки. Відлуння цих перших експериментів можна побачити у наскельних малюнках і випадкових археологічних знахідках. З часом техніки обробки вдосконалювалися, а можливості декорування розширювалися. Сьогодні художня обробка шкіри є не лише частиною дизайну та декоративно-ужиткового мистецтва, а й використовується для створення монументальних пластичних об'єктів і станкового образотворчого мистецтва.

Творчий задум завжди починається з натхнення, а його джерелом можуть бути найрізноманітніші явища: природа, історія, архітектура, подорожі, спілкування з цікавими особистостями. Важливо зафіксувати характерні деталі та миттєві враження, що стануть основою майбутнього твору. Саме тому процес створення ескізу відіграє ключову роль. Спершу виконуються начерки, замальовки, визначаються основні деталі композиції, що надалі можуть стилізуватися, інтерпретуватися чи асоціюватися з навколишнім середовищем.

Композиція може бути симетричною або асиметричною, з акцентом на головному елементі, що підтримується іншими складовими за формою, кольором і тоном. У роботі з матеріалом враховуються фізичні властивості шкіри, її реакція на воду та температуру. Для створення дво- або тривимірних ефектів застосовують різні технічні прийоми: ручне і гаряче тиснення, термообробку, перфорацію, плетіння та багато інших.

Опанування цих технологій є важливим етапом у професійній підготовці фахівців. Майбутні художники та дизайнери вивчають конструктивні особливості виробів зі шкіри, методи з'єднання деталей, техніки декорування та інші спеціалізовані дисципліни. Серед основних навичок — оздоблення виробів різними видами тиснення, аплікації, інтарсії, розпису, пришивання деталей, випалювання та гравірування.

Наприклад, тиснення холодними штампами дає змогу створювати рельєфні орнаменти за допомогою сталевих штамів різної форми. Гаряче тиснення передбачає використання нагрітих металевих форм та штамів, що залишають чіткий відбиток на поверхні шкіри.

Окремо варто відзначити техніку інтарсії, що полягає у вставленні шкіряних елементів різного кольору й фактури та аплікацію, яка передбачає наклею-

вання або пришивання шкіряних деталей до основи. Обидві техніки інколи комбінують із тисненням та іншими видами декорування. Ручні шви використовуються не лише для з'єднання деталей, а й як декоративний елемент. Залежно від задуму застосовують різні типи швів: машинні, ручні, оздоблювальні.

У складніших композиціях шкіряні елементи комбінують із іншими матеріалами та техніками, такими як позолота, фарбування чи гравірування. Ще одна унікальна техніка — батик на шкірі. Це метод розпису, що використовує віск для створення багатшарових кольорових композицій. Технологія потребує точності та послідовності: спочатку на поверхню шкіри наносять ескіз, потім покривають його шарами воску і фарби, домагаючись складних кольорних переходів та фактурних ефектів.

Таким чином, художні вироби зі шкіри поєднують традиційні та сучасні техніки, відкриваючи безмежні можливості для творчості. Їх створення вимагає не лише майстерності, а й глибокого розуміння матеріалу, композиції та декоративних прийомів. Саме цей симбіоз ремесла і мистецтва формує унікальні авторські роботи, що стають частиною культурної спадщини та сучасного дизайну.

Процес професійної підготовки майбутніх фахівців включає вивчення методів конструювання та технологічних процесів з'єднання деталей, зокрема плетінням, адгезійним з'єднанням (склеюванням), механічним шиттям (нитковими та ручними швами). Опанування варіативних декоративних технік сприяє формуванню необхідних компетенцій у галузі художнього оздоблення виробів зі шкіри. Важливим аспектом навчання є засвоєння основ технології обробки шкіри та розвиток практичних навичок у сфері проектування виробів із цього матеріалу.

Холодне тиснення штампами є одним із методів фактурного оздоблення, що передбачає нанесення рельєфного відбитку на поверхню матеріалу. Для цього використовують сталеві штампи (пуансони), що мають високорельєфне зображення різноманітних орнаментальних елементів. Крім того, для створення фактурного ефекту можуть застосовуватися інструменти з текстурованими робочими поверхнями, такі як шурупи, гайки, цвяхи, металеві трубки, викрутки та шило з округлим кінцем. Ця техніка є логічним продовженням контурного тиснення, гравірування та випалювання, широко використовую-

чись в оздобленні обкладинок книжок, альбомів та аксесуарів.

Гаряче тиснення штампами є технологією декорування, що передбачає вплив високої температури для створення рельєфного малюнка на поверхні матеріалу. Процес здійснюється за допомогою нагрітих сталевих або мідних штамів, інколи із застосуванням дерев'яних рукояток, а також спеціальних роликів і філетувальних інструментів. Орнаментальні композиції можуть включати як лінійні, так і хвилясті або розривні елементи.

Тиснення штампами — це метод нанесення елементів на шкіру шляхом використання окремих штамів. Попередньо закріплені в основу штампи нагрівають над нагрівальним пристроєм та набивають зображення за допомогою штампа та молотка на поверхні матеріалу, залишаючи чіткий рельєфний відбиток.

Фарбове тиснення реалізується шляхом нанесення друкарських пігментів на рельєфну фактуру шкіри. Для цього використовують нагріті металеві форми, штампи, роликові інструменти або філетувальні пристрої.

Гравірування є одним із способів декоративного оздоблення, що передбачає створення заглиблених ліній на поверхні виробу. Це може здійснюватися шляхом механічного прорізання матеріалу або комбінованими методами тиснення. Гравірувальні техніки використовуються при оформленні книжкових палітурок, аксесуарів та декоративних панно.

Контурне тиснення — метод нанесення лінійного орнаменту шляхом локального втискання інструментів у матеріал. Така техніка застосовується для декорування обкладинок книг, альбомів, скриньок, сумок і поясів.

Різьблення по шкірі передбачає механічне прорізання рівців із формуванням орнаментальних композицій, що включають прямі, криволінійні та фігурні елементи.

Випалювання є термохімічним методом декорування, при якому нагріте жало спеціального пристрою залишає на поверхні матеріалу темний пропалений слід. Ця техніка дає можливість створювати складні графічні зображення та орнаментальні композиції. Застосування вищезазначених технологій у художньо-декоративній обробці шкіри сприяє розвитку сучасного дизайну та збереженню традиційних ремісничих технік.

Інтарсія — це декоративно-конструктивна техніка, що базується на принципах інкрустації та інтарсії у меблевому мистецтві й маркетрі. Ця техніка передбачає вкладання вирізаного елемента шкіри одного кольору, тону або фактури у відповідну прорізану форму на основному матеріалі іншого кольору. Інтарсія може застосовуватися як самостійний засіб художнього оформлення або у комбінації з методами позолоти, рельєфного тиснення штампами та контурного тиснення в авторських проєктах, зокрема при створенні художньо-декоративних об'єктів (на нерухомих формах): шкіряних обкладинок, скриньок та сумок. Аналогічні принципи використовуються у техніці флорентійської мозаїки або маркетрі, де поєднання різних матеріалів дає можливість досягти витончених естетичних ефектів.

Аплікація є методом художнього оздоблення, що базується на накладанні вирізаних шкіряних фрагментів на поверхню основи. Цей метод аналогічний техніці текстильної аплікації та паперової колажної техніки, де шари матеріалу створюють багатоплановий ефект. Фіксація здійснюється за допомогою адгезивного (клейового) методу, швів або обплетення. Додаткове використання технологій перфорації, термічного тиснення та випалювання дає змогу варіювати фактурні характеристики композиції. Аплікація широко використовується в оздобленні декоративних панно, скриньок, аксесуарів, взуття, одягу, а також художньої палітурки, що зближує її з класичними методами декоративної обробки та створення образів згідно творчого натхнення.

Клейове з'єднання застосовується у тих випадках, коли необхідна стабільна фіксація без ризику деформації матеріалу. Це технологічний аналог традиційного оздоблення у книжковій палітурці, де тонкі елементи декору кріпляться на поверхню за допомогою спеціальних адгезивів. Попередньо на поверхню основи наносять тонкий шар нейритового клею, що після витримки повторно покривається для посилення адгезії. Для декоративних швів через приклеєні елементи пробиваються отвори, що можуть розташовуватися в один або два ряди — аналогічно техніці переплетення у шкіряній палітурці або стародавніх книжкових швах.

Машинне шиття використовується при з'єднанні шкіряних деталей із текстильними або трикотажними основами. Ця техніка відповідає принципам ма-

шинної вишивки, де декоративні шви можуть слугувати не лише функціональним, але й естетичним елементом композиції. Для запобігання деформації шкіряні фрагменти попередньо приклеюються гумовим клеєм до основи, після чого прошиваються синтетичними нитками прямою або зигзагоподібною строчкою. У випадках використання тонких матеріалів можливе дублювання флізеліном або тканиною.

Ручне шиття застосовується як альтернативний спосіб декорування, що відтворює традиційні техніки ручного палітурного переплетення. Окрім стандартного з'єднання деталей, воно дає можливість створювати додаткові фактурні ефекти шляхом вставлення між шарами матеріалу поролону, текстильних або органічних наповнювачів (зернові культури, шнури, картонні вставки).

Обдирання є технологією створення рельєфного орнаменту, що ґрунтується на механічному видаленні верхнього шару шкіри. Ця техніка має аналогії з класичним гравіруванням у металі, де шляхом зняття шару матеріалу формуються контрастні декоративні ефекти.

Процес передбачає попереднє нанесення ескізу на шкіряну основу, після чого прорізаються контури майбутнього рельєфу. Для збереження чіткості ліній прямі ділянки виконуються під лінійку, а фігурні — вільною рукою. Після завершення прорізання поверхня зволожується, що сприяє розм'якшенню колагенових волокон дерми, аналогічно підготовці дерева перед інкрустацією. Витримка дає можливість досягти оптимальної пластичності матеріалу для подальшого видалення верхнього сосочкового шару.

Обдирання виконується за допомогою закрійного ножа, що діагонально вводиться у прорізані ділянки, поступово піднімаючи та видаляючи фрагменти верхнього шару. Оголена матова поверхня може бути забарвлена аніліновими барвниками, аквареллю, гуашшю або акриловими фарбами, що робить цю техніку спорідненою з методами фрескового живопису, де натуральна фактура матеріалу взаємодіє з фарбувальними пігментами. Для попередньої підготовки до фарбування поверхню обробляють желатиновим клеєм, що створює аналог ґрунтовки у традиційному малярстві.

Художні техніки обробки шкіри мають численні аналогії з іншими видами мистецтва, зокрема з гра-

віруванням, інкрустацією, маркетрі та текстильним дизайном. Поєднання різноманітних методів — інтарсії, аплікації, клейового з'єднання, обдирання та тиснення — дає можливість досягти унікальних естетичних рішень, що мають як декоративне, так і практичне застосування у сучасному дизайні.

Батик — це техніка художнього розпису шкіри, що базується на використанні воскових резервів. Цей метод є аналогом класичного текстильного батіку, але адаптованим до специфічних фізико-хімічних властивостей шкіри. Подібно до графічних технік гравюри чи інтарсії у дереві, батик дає змогу створювати складні багатшарові композиції з використанням кольору та текстури. Ця техніка застосовується як самостійний засіб декоративного оформлення, а також у поєднанні з іншими методами, такими як позолота, тиснення чи аплікація, для створення авторських виробів.

Для виконання техніки використовують шкіри рослинного дублення або інші види обробки з мінімальним покриттям, що забезпечує проникність барвників та рівномірний розподіл воскового шару. Віск (або парафін) змішують із бензином у співвідношенні 2:1 для поліпшення адгезії до поверхні. В окремих випадках для створення резервних зон застосовують гумовий клей.

До допоміжних матеріалів відносяться:

- фарби (анілінові, акварель, гуаш, акрил, темпера);
- інструменти (пензлі різної жорсткості, термонагрівальні пристрої, кліше для тиснення);
- проміжні носії (калька для перенесення ескізу).

Створення ескізу та підготовка до роботи над композицією також має чітку етапність. Композиційний задум ґрунтується на візуальних принципах біоморфних та геометричних форм, аналогічно до класичної орнаментики та модерного графічного дизайну. Орнаментальні мотиви можуть включати рослинні та зооморфні елементи, що композиційно організовуються на площині за допомогою модульних сіток та ритмічних повторень.

Перенесення ескізу на шкіру здійснюється методом графітного копіювання: малюнок спочатку створюється на кальці, після чого його лінії переносять на поверхню шляхом механічного відбитка. Це аналогічно до методів трансферного друку, застосовуваних у графіці.

I. Метод ручного розпису воском

Цей метод можна порівняти з класичним енкаустичним живописом, де віск використовується як захисний шар, що формує контрастні зони кольору.

1. Після перенесення ескізу пензлем наносять тонкий шар розплавленого воску на ділянки, що мають залишитися незабарвленими.

2. Поверхню покривається першою фарбою (наприклад, червоною).

3. Після висихання ділянки, що мають залишитися цього кольору, вкривають другим шаром воску.

4. Далі накладається наступний відтінок фарби (наприклад, вишневий), що поступово створює багатшарову кольорову композицію.

Особливим прийомом є створення імітації краклеюру (тріщин), подібно до ефекту старовинних олійних полотен або гравюр. Для цього після затвердіння воску поверхню шкіри згинають, утворюючи мікротріщини, у які потім втирають барвник, підкреслюючи текстуру.

Після завершення роботи віск видаляється механічним способом (згортанням чи шкребками), а залишки усуваються змоченими у бензині серветками. Фінальна обробка може включати полірування або покриття лаком для посилення захисного ефекту.

II. Метод клішевого тиснення з використанням воску.

Цей метод є аналогом рельєфного друку, що поєднує графічні принципи глибокого та високого тиснення.

1. Для роботи виготовляється рельєфне кліше із заданим орнаментом (ручним гравіюванням або фотохімічним методом).

2. Поверхню шкіри попередньо обробляють розчинником для знежирення.

3. Відтиск формується у два етапи: спочатку кліше створює механічний рельєф, а потім на рельєфні частини кліше наносять розплавлений віск і повторно відтискають його на шкіру, залишаючи захисний шар.

4. Поверхню забарвлюється темнішою фарбою, залишаючи орнамент світлішим.

5. Метод може бути використаний у багатоступеневому фарбуванні, що дає змогу отримати складні градієнтні ефекти.

Аналогічний підхід використовується у техніках літографії, де захисні резерви не пропускають фарбу, створюючи характерний контрастний малюнок.

III. Метод імітації батику

Імітація батику працює за принципом негативного трафарету, подібно до методів шовкографії або аерографічного друку.

1. На поверхню шкіри розміщують природні або штучні матеріали (рослини, шнури, насіння).

2. Композиція фіксується та розпилюється фарба, що утворює негативний відбиток предметів.

3. Після висихання поверхня полірується або покривається захисним лаком.

За цією методикою можна досягти ефекту природного розподілу кольору та фактури, що нагадує естампи або мокуме-гане (японську техніку багат шарового металевих візерунка).

Перфорація шкіри є не лише засобом декоративного оформлення, а й конструктивним прийомом, аналогічним до готичних ажурних вікон або паперової витинанки. Ця техніка використовується для створення вентиляційних отворів у взутті, сумках, поясах, а також для отримання складних орнаментальних композицій.

У контексті аналізу матеріалів та інструментів варто зазначити, що для роботи підходять шкіри різної товщини, як з покриттям, так і без. Отвори вирізаються вручну за допомогою закріпного ножа або вибиваються пробійниками різної форми (круглі, трикутні, овальні, фігурні).

Процес створення перфорації

1. Розробка ажурного ескізу на основі рослинних чи геометричних мотивів.

2. Виконання перфорації за допомогою трафаретів або вільної різки.

3. Оздоблення контурів тисненням або фарбуванням для підкреслення графічного ефекту.

Перфорація може бути інтегрована з іншими методами — від аплікації до лазерного гравіювання, що відкриває широкі можливості для сучасного дизайну.

Техніка батику на шкірі поєднує традиційні художні методи з експериментальними підходами, створюючи унікальні фактури та кольорові ефекти. Цей метод є мостом між декоративно-ужитковим мистецтвом і сучасним текстильним та графічним дизайном, уможливаючи розширити межі креативного вираження.

Тепер стосовно процесу реалізації задуму у матеріалі, — перед початком роботи необхідно перенести

ескіз на шкіру. Для цього використовується шаблон, виготовлений із твердого тонкого паперу (ватману). Шаблон прикладається нерухомо до поверхні шкіри, а м'яким олівцем обводяться контури тих отворів, що будуть вирізані або вибиті.

Обробка шкіри включає два основні методи створення отворів: вирізання та вибивання.

1. Метод вирізання отворів:

- використовується закріпний або канцелярський ніж;

- прямі лінії вирізаються під лінійку, криві та хвилясті — від руки;

- шкіру кладуть на поліуретанову пластину;

- ніж встановлюється на початок лінії, після чого плавним рухом розрізається матеріал у напрямку до себе;

- важливо не дорізати лінії у місцях з'єднання на 2 мм, щоб уникнути розривів та деформацій.

2. Метод вибивання отворів:

- виконується за допомогою пробійників;

- вибивання застосовується для створення декоративних панно, сумок, поясів та одягу;

- шкіряна деталь кладеться на поліуретанову пластину;

- пробійник ставиться перпендикулярно до поверхні та злегка притискається;

- молоток утримується ближче до кінця ручки, що дає змогу наносити сильний або кілька коротких ударів по пробійнику;

- отриманий орнамент може покриватися нейртовим клеєм, що дозволяє поєднати елементи різних кольорів;

- у разі нерівних країв вони обпалюються вогнем для усунення дефектів та надання естетичного вигляду.

Термообробка є технологічним способом створення об'ємних форм під впливом температури. Вона застосовується у поєднанні з техніками випалювання, плетіння, використання металевих деталей та інших прийомів.

Матеріали та інструменти для термообробки:

- придатні всі види шкіри: тонка, товста, фарбована, нефарбована, дублена різними способами;

- основні інструменти: закріпний або канцелярський ніж, пробійники, поліуретанова пластина, нагрівальні пристрої (електроплита, газова конфорка, свічка);

- додаткові матеріали: молоток, пінцет, шліфувальний папір, скляні форми, м'який олівець.

Варто вказати, що ескізи базуються на природних та геометричних мотивах. Наприклад, при створенні жіночих прикрас можуть використовуватися квіткові мотиви. Перенесення елементів на шкіру враховує її властивість змінювати форму під впливом температури. Щоб уникнути деформації, додається припуск 5—8 мм.

Аналіз послідовності дій на прикладі виконання мотиву ромашки:

- пелюстки прорізаються у вигляді смуг;
- округлі краї вибиваються пробійником;
- зволожені краї кладуться на нагріту поверхню, що змушує їх загинатися, утворюючи об'ємні форми.

Округлі елементи формуються за допомогою пінцета та металевої пластини. Якщо використовується товста шкіра, її краї попередньо шліфуються. Чепрак (товста тверда шкіра) може піддаватися варінню у кип'яченій воді (залежно від методів дублення, виключно для рослинного та кобінованого). Наприклад, для створення браслетів:

- вирізається смуга потрібної форми;
- фіксується на скляній формі потрібного діаметру;
- опускається у гарячу воду;
- після варіння (залежно від характеристик матеріалу різна тривалість перебування у киплячій воді, тому спочатку необхідно виконати пробний варіант з цього матеріалу для встановлення часу оптимальної витримки) висушується, що забезпечує її жорсткість і пружність.

Якщо краї шкіри темніють при нагріванні, їх можна обробити дрібнозернистим шліфувальним папером.

Зазначимо, що загалом технології обробки шкіри поєднують інтелектуальний пошук і професійні навички, що є важливим для навчання майбутніх дизайнерів та митців.

Основні акценти навчання (за результатами нашої багаторічної викладацької практики):

- засвоєння матеріалознавства: важливо розуміти властивості різних видів шкіри та їхню поведінку при обробці;
- знання інструментів: студенти вивчають техніки роботи з ножами, пробійниками, нагрівальними пристроями;

- технологічна послідовність: важливість правильного порядку операцій для досягнення якісного результату;

- зв'язок із виробництвом: розуміння того, як технології використовуються у промисловості та ремісництві.

Навчальний процес не обмежується механічним засвоєнням технік. Велика увага приділяється розвитку образного мислення, розумінню композиції, кольорознавства та дизайнерського проектування.

Сучасний дизайн орієнтується на індивідуальність, тому у навчанні важливо не лише освоєння технологій, а й формування власного стилю. Це можливо лише за умов глибокого розуміння історії ремесла та розвитку естетичного сприйняття. Таким чином, художня обробка шкіри є не лише технічним процесом, а й творчою діяльністю, що потребує гармонійного поєднання майстерності, уяви та знань.

Загалом, можемо ствердити, що художня обробка шкіри — це не лише технологічний процес, а й мистецтво, що існує на перетині ремесла, дизайну та філософії матеріалу. Вона вимагає від митця не тільки технічних навичок, а й глибокого розуміння природи матеріалу, його можливостей і меж. Шкіра, як живий матеріал, що має історію, структуру й унікальні властивості, змушує митця вступати з нею у діалог, відкриваючи нові форми та значення.

Кожен етап роботи з цим матеріалом — від перенесення ескізу до термообробки — є своєрідною подорожжю, де важливими є не тільки результат, а й сам процес. Вирізання отворів, вибивання орнаменту, термоформування — усе це не просто маніпуляції, а методи, що перетворюють видиму матерію (у сенсі корускулярно-хвильового дуалізму), додають їй нового змісту та виразності. Тут ремесло і творчість стають нероздільними: рука майстра не тільки відтворює, але й інтерпретує, переосмислює форму, надає їй характеру.

Шкіра особлива тим, що не терпить випадковості. Цей матеріал змушує бути уважним, точним, відчувати його не лише очима, а й на дотик, розуміти його поведінку під тиском, при нагріванні, у взаємодії з інструментами. Це робить працю з нею схожою на медитацію: митець зосереджений, у повному контакті з матеріалом, його рухи стають осмисленими, упевненими. Помилка тут не просто небажана —

вона змінює весь результат, тому кожен крок має бути продуманим.

Водночас, обробка шкіри — це також робота з символами, стилем та естетикою. Вибиті візерунки, об'ємні форми, глибина текстур — усе це впливає на сприйняття об'єкта, на його художню та навіть концептуальну цінність. Чому певний орнамент виглядає гармонійно, а інший — випадковим? Чому деякі форми викликають відчуття завершеності, а інші здаються незбалансованими? Відповіді на ці питання лежать не тільки в ремісничій майстерності, але й у тонкому розумінні композиції, ритму, пропорцій.

У сучасному світі, де ручна праця часто поступається автоматизованим процесам, робота зі шкірою залишається однією з тих сфер, де людський дотик неможливо замінити. Кожен виріб, створений вручну, несе у собі унікальність, особливий почерк митця. Навіть використовуючи однакові методи та інструменти, різні майстри створюють абсолютно різні об'єкти, бо процес формування йде не лише через матеріал, а й через особистість творця.

Це підводить нас до важливого питання: що робить мистецтво мистецтвом? Чи є краса лише у візуальній досконалості, чи вона полягає у чомусь глибшому — у відчутті гармонії між ідеєю, матеріалом та майстерністю? Сучасний світ дизайну схиляється до другої відповіді, визнаючи, що естетика не може існувати без концепції, а техніка — без сенсу.

Навчальний процес, що базується на художній обробці шкіри, дає можливість майбутнім майстрам не тільки опанувати професійні навички, а й навчитися думати як художники, як дизайнери, як творці нової реальності. Увага до матеріалу, його структури, форми, кольору розвиває не тільки ремісничу вправність, а й здатність бачити світ тонше та глибше.

Таким чином, мистецтво обробки шкіри — це не просто технологія. Це філософія ставлення до матеріалу, до форми, до процесу творення. Це спосіб поєднання традиції та інновації, раціонального й емоційного, ремесла й високого мистецтва. І, що найважливіше, це можливість для митця залишити частинку своєї особистості у кожному виробі, роблячи його унікальним та неповторним.